ВІННИЦЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ
ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ВІННИЦЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР ТЕХНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ
УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

СХВАЛЕНО
Науково - методичною радою
КВНЗ «Вінницька академія
безперервної освіти»
Протокол №3
від 02.11. 2023 р.

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказом Департаменту
гуманітарної політики Вінницької
обласної військової адміністрації
29.12.2023 р. №301

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

художньо-естетичного напряму (образотворчий профіль)

гуртка **«Студія образотворчого мистецтва»**

Початковий, основний та вищий рівні, 3 роки навчання

Вінниця – 2023

ОБГОВОРЕНО ТА СХВАЛЕНО
Педагогічною радою Вінницького обласного центру технічної творчості учнівської молоді,
протокол № 3 від 18.09.2023
Голова педради

_____Петро ЖУПАНОВ

Взято за основу Навчальні програми з позашкільної освіти художньо-естетичного напряму: вип. 2 / за ред. Биковського Т.В., Шкури Г.А. – К.: УДЦПО, 2016. – В. 2. – 267 с.

Укладач:
Планета Аліна Василівна – керівник гуртка Вінницького обласного центру технічної творчості учнівської молоді.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Заняття з образотворчого мистецтва є універсальними у вирішенні завдань художнього й особистісного розвитку дітей, громадського та духовного становлення підростаючого покоління. Це зумовлено тим, що вже у ранньому віці образотворча діяльність становить одну з найдоступніших й емоційно-захоплюючих форм творчості дитини.

Навчальна програма реалізується в гуртку художньо-естетичного напряму образотворчого профілю позашкільної освіти та створена для дітей віком від 5 років.

Метою навчальної програми є формування компетентностей особистості у процесі опанування образотворчого мистецтва.

Основні завдання полягають у формуванні таких компетентностей:

пізнавальна – ознайомлення з базовими поняттями та знаннями, які стосуються образотворчого мистецтва; розвиток пізнавальної активності;

практична – оволодіння навичками живопису, графіки, конструювання, скульптури, декоративного мистецтва; опанування, закріплення та поглиблення вмінь і навичок користування різноманітними матеріалами й інструментами;

творча – розвиток творчих здібностей, спостережливості, відчуття кольору та пропорцій, художньо-образного сприйняття побаченого та його творчого відображення засобами мистецтва, варіативності та асоціативності, стійкого інтересу до образотворчого мистецтва;

соціальна – виховання дбайливого, шанобливого ставлення до народних традицій, національної свідомості, формування естетичного смаку; популяризації народних промислів; виховання культури праці, дисциплінованості, точності й акуратності в образотворчому мистецтві; виховання патріотизму, любові до України, гордості за її досягнення; організація змістовного дозвілля відповідно до здібностей, обдарувань і стану здоров'я.

Навчальна програм побудована лінійним способом. Навчальний матеріал викладається на основі вже вивченого й у тісному взаємозв'язку з ним. Основною формою навчання образотворчому мистецтву дітей у групах початкового рівня є гра, під час якої відбувається поступовий перехід від простих до складніших видів творчості. У процесі навчання заняття малюванням, ліпленням, аплікацією, конструюванням чергуються між собою.

Програма передбачає навчання дітей у групах початкового, основного та вищого рівнів. На опрацювання навчального матеріалу відводиться така кількість годин:

початковий рівень – 144 год. (4 год. на тиждень);

основний рівень – 216 год. (6 год. на тиждень);

вищий рівень – 324 год. (9 год. на тиждень).

Виходячи з мети та завдань, сформульованих у програмі, на заняттях гуртка застосовуються такі форми організації навчально-виховного процесу: теоретичні та практичні заняття, на яких вихованці виконують роботи з образотворчого мистецтва в різних техніках.

Виконання малюнків кольоровими олівцями – одне з найулюбленіших занять дітей та учнівської молоді, яке сприяє розвитку їх фантазії та творчої активності. Творча робота, що виконується кольоровими олівцями, має свої особливості. Спочатку зображення вимальовується за допомогою лінії, а потім заштриховується. Така послідовність сприяє розвитку аналітичного мислення дитини. Крім того, лінійні контури допомагають у розфарбовуванні об'єкта олівцем, ясно вказуючи на межі окремих частин. Під час малювання також використовується м'який матеріал: вугілля, сангіна, пастель, які дозволяють зосередити увагу вихованців на формі та фактурі зображення.

Використання фарб має велике значення для розвитку відчуття кольору та форми, оскільки фарбами краще передається кольорове розмаїття навколишнього світу. Виконання подібних завдань олівцем набагато складніше, бо потребує розвинутих технічних навичок.

На уроках ліплення використовується м'який пластичний матеріал (пластилін або глина), який легко піддається дитячій руці. Діти виконують роботу на площині та в об'ємі за гнучкою методикою: спочатку вивчають прості, а потім створюють складніші форми.

Заняття аплікацією – це знайомство з матеріалами різних видів, вивчення законів композиції. Виконання аплікаційних зображень дає дітям можливість оволодіти навичками роботи з ножицями, прийомами клеєння тощо.

Метою завдань з конструювання є розвиток художньо-творчого мислення й творчої фантазії вихованців. Діти вчаться виготовляти орігамі з домальовкою, ялинкові прикраси, сувеніри, вітальні листівки тощо.

Уроки малювання чергуються з уроками ліплення, аплікації та конструювання; в їх структуру включаються рухливі паузи, вправи, що сприяють зняттю м'язової напруги рук, тулуба, покращують позитивний емоційний стан дитини. На практичних заняттях учні вивчають технологічні прийоми образотворчого мистецтва. Програма побудована за принципом доступності навчального матеріалу для дітей.

На вищому рівні навчання передбачається засвоєння таких головних тем: простір, об'єм, форма, колір, закони композиції. Значна частина занять присвячується використанню кольору як засобу гармонізації форми та художньої виразності. Велика увага приділяється засвоєнню поняття про специфіку декоративного образу, про декор як засіб збагачення форми й композиційної організації образотворчої поверхні та створення декоративних композицій.

Упродовж навчання на вищому рівні проводяться заняття за однією темою, але з різним програмним змістом для дітей з кожної вікової категорії.

На заняттях живописом вихованці працюють у жанрах натюрморту, пейзажу та портрета. Така робота вимагає знання основних законів зображення: вибору місцезнаходження, врахування явищ лінійної перспективи, дотримання колористичної єдності зображення, відтворення особливостей будови окремих складових частин композиції, взаємозв'язок частин і цілого.

На заняттях із малюнка вивчаються правила перспективи, передавання форми й пропорцій, прийоми зображення світлотіні. Роботи виконуються у графічній техніці за допомогою штриха, лінії, плями, крапки. Значна частина занять відводиться малюванню людей і тварин, вивченню їх будови та зовнішніх особливостей. Гуртківцям пропонуються завдання на створення одно- та багатофігурних композицій, малювання людей і тварин у русі.

На основі набутих знань із живопису та малюнка гуртківці вивчають декоративно-прикладне мистецтво. Вони знайомляться з народною творчістю та засвоюють прийоми роботи народних майстрів, виконують розписи тканини в техніці батика та займаються писанкарством. Обов'язковою є робота на пленері – малювання тварин і рослин із натури, відтворення стану природи в пейзажах і натюрмортах.

Діти та учнівська молодь мають оволодіти прийомами роботи різними інструментами, які застосовуються в образотворчому мистецтві для малювання картин, обробки матеріалів тощо; вивчити правила безпечного поводження з інструментами та матеріалами.

Змістом програми передбачається індивідуальна робота вихованців з образотворчого мистецтва під час підготовки до конкурсів і виставок. Підсумкові заняття проводяться у вигляді презентації робіт гуртківців й участі в конкурсах і виставках.

Програма є орієнтовною. Відповідно до організаційно-педагогічних умов гуртка, групи, творчого об'єднання можуть бути внесені зміни.

Початковий рівень
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з\п	Тема	Кількість годин		
		теоретичні	практичні	усього
1.	Вступ	2	-	2
2.	Малювання	8	40	48
3.	Ліплення	4	36	40
4.	Аплікація	2	18	20
5.	Конструювання	2	18	20
6.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	-	12	12
7.	Підсумок	2	-	2
	Разом	20	124	144

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (2 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з планом роботи на навчальний рік. Організаційні питання. Правила поведінки в колективі та безпеки під час роботи.

Прилади та матеріали для малювання (кольорові олівці, пастель, шкільна крейда, воскова крейда, фломастери, пензлі, папір тощо). Показ творів образотворчого мистецтва, виготовлених гкртківцями в попередні роки.

2. Малювання (48 год.)

Теоретична частина. Бесіда «Кольоровий світ». Мистецтво малювання. Кольори, які оточують нас. Основні кольори. Порівняльний аналіз кольорів. Можливості та символіка кольору. Симетрія як засіб гармонізації форми. Узгодження силуетної форми і декору. Можливості силуетних геометричних форм. Коло. Види ліній, їх напрямки. Види декоративного мистецтва. Розташування зображень предметів на аркуші. Розташування різних орнаментальних елементів на площині. Прийоми зображення простих форм. Поняття про формат і раціональне заповнення його зображенням.

Практична частина. Малювання звірів, птахів, риб і комах: ведмедик, смугастий кіт, курчатко, черепаха, кольорові риби, павучок, кольорові метелики тощо. Малювання дерев, квітів та інших рослин: ялинка, кольорові листочки з різних дерев, самоцвіт-семицвіт, травичка, гриби тощо.

Малювання окремих об'єктів і явищ: будиночок для гнома, веселка, зірочки на небі, сніжинки, повітряні кульки тощо. Малювання овочів і фруктів: вишеньки, морква, огірок, помідор, яблуко тощо. Декоративне малювання: розмальовки глечика, яйця, розпис тарілки, прикрашування килимка та рушника тощо.

3. Ліплення (40 год.)

Теоретична частина. Бесіда «В майстерні у скульптора». Матеріали для ліплення: пластилін, глина. Формування навичок модифікації (видозміни) форм. Передавання основного характеру об'ємної форми. Формування навичок відтворення предметів простої форми. Предмети складної форми. Порівняльний характер форм і розмірів та їх складових частин. Формування навичок відтворення предметів різних розмірів.

Практична частина. Ліплення посуду: барильце, глечик, куманець, тарілка, чашка тощо. Ліплення овочів і фруктів (буряк, виноград, груша, капуста, яблуко огірок тощо). Ліплення звірів, птахів, риб та інших тварин: ведмедик, зайчик, песик, скалярія, ящірка тощо. Ліплення дерев та квітів (береза, яблуня, конвалія, пролісок, троянда тощо).

4. Аплікація (20 год.)

Теоретична частина. Вивчення прийомів вирізування та склеювання. Формування навичок роботи з ножицями. Композиційно правильне розташування об'єктів на аркуші.

Практична частина. Виготовлення аплікацій: будинок, вантажівка, квітка, кошеня, птах.

5. Конструювання (20 год.)

Теоретична частина. Формування навичок робіт із ножицями та папером. Конструювання об'ємної форми з окремих елементів.

Практична частина. Виготовлення вітальної листівки. Виготовлення об'ємних предметів: маски, ялинки, ялинкової гірлянди тощо.

6. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (12 год.)

Екскурсії для ознайомлення з природою, історією та культурою краю. Відвідування краєзнавчих, природничих, історичних і художніх музеїв, виставок.

7. Підсумок (2 год.)

Підведення підсумків.

Основний рівень, перший рік навчання
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з\п	Тема	Кількість годин		
		теоретичні	практичні	усього
1.	Вступ	3	-	3
2.	Станковий і декоративний живопис	3	48	51
3.	Графіка	3	57	60
4.	Тематична та декоративна композиція	3	36	39
5.	Скульптура	3	18	21
6.	Робота на пленері	-	24	24
7.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	-	15	15
8.	Підсумок	3	-	3
	Разом	18	198	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік. Правила поведінки в колективі. Організаційні питання. Правила безпеки під час роботи.

Інструменти та матеріали, їх призначення (акварель, кольорові олівці, пастель, олійна пастель, воскова крейда, шкільна крейда, гуаш, фломастери, пензлі, ручка з пером, кулькова ручка, папір, тонований папір, ножиці, ніж для нарізання паперу, клей, металеві лінійки, пластилін, глина, стеки).

2. Станковий і декоративний живопис (51 год.)

Теоретична частина. Види образотворчого мистецтва. Засоби художньої виразності в живописі. Закономірності кольорового кола. Теплі та холодні кольори. Основні й похідні кольори. Лінія, пляма, крапка. Відтворення стану природи засобами живопису. Освоєння просторових явищ. Елементарні закони перспективи. Пропорції і будова частин обличчя людини.

Практична частина. Малювання веселки. Малювання натюрморту з квітами, фруктами, ужитковими речами. Пейзажі: «Моє місто», «У селі навесні», «Кораблі на морі», «Золота осінь», «Квітучі дерева». Портрети: «Моя мама», «Мій друг», «Автопортрет».

3. Графіка (60 год.)

Теоретична частина. Лінія, пляма, крапка. Формування графічних навичок.

Практична частина. Графічні роботи за темами: «Флора і фауна», «Які бувають дерева?», «Чарівні бані соборів», «Морські мешканці», «Світ комах».

4. Тематична та декоративна композиція (39 год.)

Теоретична частина. Закони композиції. Станкова композиція. Досягнення врівноваженості шляхом рівномірного розташування елементів на площині. Образ людини в композиції. Декоративна композиція. Бесіда «Твори декоративно-прикладного мистецтва». Види декоративно-прикладного мистецтва. Вивчення зразків. Збагачення силуетної форми декором. Симетрія як засіб композиційної організації площини, рівновага в композиції. Народні традиції у декоративно-прикладному мистецтві.

Практична частина. Станкова композиція. Малювання за темами: «Дари осені», «Збір урожаю», «Спорт», «Цирк», «Кольорові будиночки».

Декоративна композиція. Малювання за темами: «Панно з квітами», «Хустка з рослинним орнаментом», «Розпис тарілки», «Орнамент для оздоблення рушника», «Писанка», «Петриківський розпис».

5. Скульптура (21 год.)

Теоретична частина. Об'ємне ліплення. Взаємозв'язок основної форми і додаткових елементів. Прийоми декоративної розробки, форми та методи їх засвоєння. Перетворення реалістичної форми зображення в декоративну. Ліплення на площині. Стилізація.

Практична частина. Об'ємне ліплення посуду, зображень тварин і квітів. Ліплення на площині. Рельєфні зображення: рослинний та геометричний орнаменти.

6. Робота на пленері (24 год.)

Практична частина. Малювання живої природи (тварин та рослин) з натури. Відтворення стану природи в пейзажах. Виконання натюрмортів.

7. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (15 год.)

Екскурсії для ознайомлення з природою, історією та культурою краю. Відвідування краєзнавчих, природничих, історичних і художніх музеїв, виставок. Участь у конкурсах.

8. Підсумок (3 год.)

Підведення підсумків.

Вищий рівень, перший та наступні роки навчання
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з\п	Тема	Кількість годин		
		теоретичні	практичні	усього
1.	Вступ	3	-	3
2.	Живопис	3	69	72
3.	Графіка	3	51	54
4.	Композиція	3	78	81
5.	Декоративно-ужиткове мистецтво	3	60	63
6.	Робота на пленері	-	27	27
7.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	-	21	21
8.	Підсумок	3	-	3
	Разом	18	306	324

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з планом роботи студії на навчальний рік. Правила безпеки під час роботи. Правила поведінки в колективі. Організаційні питання. Інструменти та матеріали.

2. Живопис (72 год.)

Теоретична частина. Бесіда про живопис. Мова фарб. Різноманітність технік і матеріалів живопису. Натюрморт. Грізаль. Тепла гама. Холодна гама. Можливості образотворчих засобів живопису. Кольорові контрасти. Пейзаж. Зміна кольорів природи в різні пори року. Портрет. Передавання характерних особливостей людини. Малювання людської фігури.

Практична частина. Малювання натюрмортів. Малювання пейзажів: «Засніжені будинки», «У лісі навесні», «Морський краєвид» тощо. Малювання людини. Зображення людини в русі.

3. Графіка (54 год.)

Теоретична частина. Бесіда про види графіки. Вибір типів ліній. Передавання фактури різними графічними засобами виразності (крапкою, плямою, штрихом, лінією).

Практична частина. Виконання графічних робіт за темами: «Листя дерев», «Дахи будинків», «Струмок», «Бані соборів», «Риби» тощо.

4. Композиція (81 год.)

Теоретична частина. Станкова композиція. Бесіда про будову людського тіла. Пропорції людського тіла. Образ людини в композиції. Декоративна композиція. Можливості силуетної форми та контрастних сполучень.

Практична частина. Станкова композиція. Виконання робіт за темами: «Збір урожаю», «Олімпійські ігри», «Фантазії моря», «Свято Великодня», «На Різдво», «Подорож до Африки» тощо. Декоративна композиція. Виконання робіт за темами: «Диво-птах», «Квітуча галявина», «Метелики», «Соняшники» тощо.

5. Декоративно-ужиткове мистецтво (63 год.)

Теоретична частина. Різні види зображення на тканині. Батик. Холодний батик. Гарячий батик. Бесіда «Вивчення прийомів поетапної роботи на тканині». Узгодження декоративного оздоблення із силуетною формою. Розпис. Писанка. Народні традиції писанкарства. Значення символів. Розпис по склу та кераміці. Колаж. Вибір матеріалів за фактурою, формою та кольором (папір, кольоровий картон, тканина, природні матеріали: суха трава, листя, насіння). Заповнення зображення площини згідно із законами композиції.

Практична частина. Виконання робіт у техніці холодного та гарячого батику.

Виконання розпису по склу та кераміці. Розпис писанки. Виконання колажів з кольорового паперу тканини, природних матеріалів.

6. Робота на пленері (27 год.)

Практична частина. Малювання живої природи (тварин і рослин) з натури. Відтворення стану природи в пейзажах. Малювання пейзажів.

7. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (21 год.)

Екскурсії для ознайомлення з природою, історією та культурою краю. Відвідування краєзнавчих, природничих, історичних і художніх музеїв, виставок. Участь у конкурсах.

8. Підсумок (3 год.)

Підведення підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- основні кольори та їх особливості;
- основні поняття та терміни образотворчого мистецтва;
- прийоми використання акварелі, гуашових та акрилових фарб;
- правила безпеки життєдіяльності;
- правила користування графічними матеріалами;
- правила техніки безпеки при роботі;
- прийоми розташування предметів на площині;
- пропорції людського тіла;
- способи використання акварельних фарб для створення портретів, пейзажів, натюрмортів;
- способи зображення людської голови за допомогою графічних технік у фас, анфас, профіль;
- способи передавання будови, пропорцій, форми, об’єму предметів.

Вихованці мають уміти:

- працювати олівцем, пастеллю, вугіллям, тушшю, крейдою;
- передавати колір предметів та кольорові співвідношення між предметами;
- використовувати в роботі основні закони композиції;
- користуватися законами лінійної перспективи;
- зображувати прості предмети;
- володіти прийомами вирізування та склеювання;
- створювати прості об’ємні форми.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

№ з\п	Основне обладнання	Кількість
	Моделі об’ємні	
1.	Гіпсові фігури геометричних тіл (куби, кулі, піраміди, циліндри, конуси тощо)	1 комп.
2.	Гіпсові голови	1 комп.
3.	Гіпсові розетки	5 шт.
4.	Гіпсові частини обличчя	1 комп.
5.	Предмети побуту (глечики, горщики, тарілки тощо)	по 20 шт.
	Моделі площинні	
1.	Картонні фігури людини	10 шт.
2.	Картонні фігури тварин з рухомими частинами	10 шт.
	Муляжі	
1.	Овочі	5 комп.
2.	Фрукти	5 комп.
	Інструменти	
1.	Пензлі різних розмірів	по 20 шт.
2.	Ножиці побутові	20 шт.
3.	Лінійки дерев’яні 300 мм	20 шт.
4.	Пера	20 шт.
5.	Набір різців по лінолеуму	2 комп.
	Обладнання	
1.	Мольберти	20 шт.
2.	Дошки	20 шт.
3.	Дерев’яні підрамники	20 шт.
4.	Станки для ліплення	20 шт.
5.	Електроприлад для розігріву воску	20 шт.
	Матеріали	
1.	Фарби акварельні	20 комп.
2.	Фарби гуашові	20 комп.
3.	Барвники анілінові	20 комп.
4.	Туш чорна	20 шт.
5.	Вугілля для малювання	20 шт.
6.	Фломастери	20 комп.
7.	Воскові олівці	20 комл.
8.	Кольорові олівці	20 комл.
9.	Прості олівці	20 комл.
10.	Пастель	20 комл.
11.	Крейда	20 комл.
12.	Папір для акварелі	20 комп.
13.	Папір для малювання	20 комл.
14.	Кольоровий папір	20 комл.

15.	Кольоровий картон	20 комл.
16.	Клей ПВА	20 флаконів
Спорядження екскурсійне		
1.	Планшет	20 шт.
2.	Етюдник	10 шт.
Друковані посібники		
Таблиці		
1.	Таблиці з образотворчого мистецтва	2 комл.
Картини		
1.	Репродукції картин класиків	1 комл.
2.	Репродукції картин сучасних художників	1 комл.
Приладдя		
1.	Підставки для натури	4 шт.
2.	Палітри пластмасові	20 шт.
3.	Рамки різних розмірів	100 шт.
4.	Ємності для води	20 шт.
5.	Підставки для пензликів	20 шт.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонович Є.А. Поглиблене вивчення образотворчого мистецтва / Є.А. Антонович, С.П. Вид, В.А. Шпильчак. – К.: Рад. шк. 1990. – 56 с.
2. Антонович Є.А. Програми для шкіл із поглибленим теоретичним і практичним вивченням образотворчого мистецтва та архітектури / Є.А. Антонович, С.П. Вид, В.А. Шпильчак. – К.: Рад. шк., 1990. – 88 с.
3. Еренгросс Б. Незвичайна наука естетика / Б. Еренгросс. – К.: Веселка, 1982. – 100 с.
4. Задорожний В.І. Уроки образотворчого мистецтва в 1–3 класах / В.І. Задорожний, О.Я. Боровиков. – К.: Рад. шк., 1972. – 151 с.
5. Любарська, Л.М. Образотворче мистецтво: підруч. для 1–4 кл. / Л.М. Любарська, М.І. Резніченко. – К.: Форум, 2003. – 112 с.
6. Соронович О.Д. Експериментальна програма для середньої загальноосвітньої школи. Образотвор. мистец., 5–7 кл. / О.Д. Соронович, О.С. Печеняк. – К.: Ін-т змісту і методів навчання, 1998. – 87 с.